

AUTOREFERAT

1. IMIĘ I NAZWISKO

dr Adam Szymaniak
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

2. POSIADANE DYPLOMY, STOPNIE NAUKOWE/ARTYSTYCZNE - Z PODANIEM NAZWY, MIEJSCA I ROKU ICH UZYSKANIA ORAZ TYTUŁU ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Tytuł zawodowy magistra nauk politycznych uzyskałem w 1996 roku po pięcioletnich studiach w Instytucie Nauk Politycznych i Dziennikarstwa na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Studia magisterskie ukończyłem z wyróżnieniem na dwóch specjalnościach - stosunki międzynarodowe i administracja samorządowa. Praca magisterska pt. „*Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Polsce*” została napisana pod kierunkiem prof. zw. dra hab. Zdzisława Puśleckiego. Recenzentem pracy był prof. dr hab. Kazimier Robakowski.

W październiku 1996 roku rozpocząłem studia doktoranckie na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu w ramach Wydziałowego Studium Doktoranckiego Wydziału Nauk Społecznych. Pracę naukową realizowałem pod kierunkiem prof. Zdzisława Puśleckiego w Zakładzie Gospodarki Międzynarodowej. Obrona mojej pracy doktorskiej miała miejsce w Instytucie Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM w Poznaniu w dniu 7 lipca 2000 roku. Promotorem pracy został prof. Zdzisław Puślecki, a recenzentami prof. zw. dr hab. Bogdan Koszel (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Instytut Zachodni w Poznaniu) oraz prof. zw. dr hab. Adam Gwiazda (Uniwersytet Gdański). Tytuł rozprawy doktorskiej - „*Zagraniczne inwestycje bezpośrednie w procesie transformacji ustrojowej w Polsce*” - był związany z moimi wcześniejszymi doświadczeniami naukowymi i zainteresowaniami badawczymi. Praca doktorska została wysoko oceniona przez recenzentów oraz członków Rady. Tym samym uzyskałem stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce.

W ramach stypendium rządu niemieckiego (DAAD, Deutscher Akademischer Austauschdienst) w roku akademickim 2001/2002 studiowałem w Niemczech na Universität Bremen.

Posiadam również dyplomy ukończenia dwóch studiów podyplomowych. W roku akademickim 1997/1998 ukończyłem *Podyplomowe Studia Wiedzy o Prawach Człowieka „Szkoła Praw Człowieka”* organizowane przez Helsińską Fundację Praw Człowieka w Warszawie oraz Ford Foundation. Z kolei w roku 2014 uzyskałem dyplom ukończenia *Podyplomowych Studiów Zarządzania Projektami wg Metodyki TenStep* (organizatorzy: TenStep Academy w Atlancie, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu i KGHM Miedź Polska).

3. INFORMACJE O DOTYCHCZASOWYM ZATRUDNIENIU W JEDNOSTKACH NAUKOWYCH/ARTYSTYCZNYCH

Od 1 października 2000 roku jestem zatrudniony w pełnym wymiarze na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu na stanowisku adiunkta. Od 1 września 2008 roku pełnię funkcję Prodziekana ds. studenckich na WNPiD UAM w Poznaniu.

W latach 2000-2008 pracowałem w Wyższej Szkole Zarządzania i Bankowości w Poznaniu na etacie wykładowcy. Od 2010 roku współpracuję z Wyższą Szkołą Bankową wykonując zadania o charakterze dydaktycznym (w ramach umowy-zlecenia).

4. WSKAZANIE OSIĄGNIĘCIA WYNIKAJĄCEGO Z ART. 16 UST. 2 USTAWY Z DNIA 14 MARCA 2003 R. O STOPNIACH NAUKOWYCH I TYTULE NAUKOWYM ORAZ O STOPNIACH I TYTULE W ZAKRESIE SZTUKI (DZ. U. NR 65, POZ. 595 ZE ZM.)

Zgodnie z wymogami wynikającymi z art. 16 ust. 2 Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, jako główne osiągnięcie naukowe wskazuję cykl publikacji „*Polityka państwa wobec bezpośrednich inwestycji zagranicznych*”.

a) Tytuł osiągnięcia naukowego/artystycznego

Polityka państwa wobec bezpośrednich inwestycji zagranicznych

b) Autor/autorzy, tytuł/tytuły publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa

Na dorobek naukowy w ramach przedstawionego osiągnięcia naukowego składa się 31 publikacji, w tym:

- 1 monografia;
- 1 współautorstwo monografii;
- 1 praca zbiorowa pod redakcją naukową;
- 23 artykuły w pracach zbiorowych;
- 5 artykułów w czasopismach naukowych.

Szczegółowy wykaz publikacji składających się na osiągnięcie naukowe obejmuje następujące pozycje:

1. *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w polskim sektorze rolno-spożywczym*, [w:] *Rolnictwo polskie w obliczu integracji z Unią Europejską*, pod red. M. Walkowskiego, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2000, s. 161-180.
2. *Bariery dla bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Polsce u progu XXI wieku*, [w:] *Przewyciężanie barier w integrującej się Europie*, pod red. Z. Drozdowicza i Z.W. Puśleckiego, Wydawnictwo Humaniora, Poznań 2000, s. 215-230.

3. *Zagraniczne sieci handlowe w Polsce w latach dziewięćdziesiątych*, [w:] *Adaptacja przez transformację*, pod red. Z. Drozdowicza i Z.W. Puśleckiego, Wydawnictwo Humaniora, Poznań 2001, s. 177-190.
4. *Stan bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Polsce w końcu lat 90-tych*, „Przegląd Zachodni” 2001, nr 2, s. 29-56.
5. *Zagraniczne sieci handlowe w Polsce w drugiej połowie lat 90-tych*, „Tyczyńskie Zeszyty Naukowe” 2001, nr 1, s. 49-64.
6. *Kapitał zagraniczny w Polsce. Uwarunkowania napływu i działalności*, Wydawnictwo Naukowe INPiD UAM, Poznań 2001, ss. 175.
7. *Spółeczna percepcja kapitału zagranicznego w Polsce w latach 90.*, [w:] *Stary kontynent w nowym tysiącleciu*, Wydawnictwo Humaniora, pod red. Z. Drozdowicza, Poznań 2002, s. 131-145.
8. *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w polskim sektorze handlowym*, [w:] *Proces integracji Polski z Unią Europejską*, pod red. nauk. Z.W. Puśleckiego, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2002, s. 63-78.
9. *Finansowe i podatkowe kontrowersje związane z działalnością inwestorów zagranicznych w Polsce*, [w:] *Internacjonalizacja i globalizacja przedsiębiorstwa i gospodarki*, pod red. J. Rymarczyka i W. Michalczyka, „Prace Naukowe AE we Wrocławiu” nr 930, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 2002, s. 324-344.
10. *Ograniczenia dla napływu i działalności kapitału zagranicznego w Polsce*, [w:] *Globalizacja w gospodarce światowej*, Uniwersytet Gdański, pod red. T. Czuby i M. Skurczyńskiego, Wydawnictwo Instytutu Handlu Zagranicznego Uniwersytetu Gdańskiego, Sopot 2002, s. 64-82.
11. *Stosunek społeczeństwa polskiego do inwestycji zagranicznych w latach 1990-2001*, „Prace Naukowe Ekonomia” 2002, nr 2/6, pod red. nauk. J. Misali, Wydawnictwo Politechniki Radomskiej, Radom, s. 266-288.
12. *Polityczne uwarunkowania napływu kapitału zagranicznego w perspektywie członkostwa Polski w Unii Europejskiej*, [w:] *Standardy Unii Europejskiej a polskie realia. Wybrane problemy*, pod red. T. Wallasa, Wydawnictwo Naukowe INPiD UAM, Poznań 2002, s. 71-88.
13. *Problem specjalnych stref ekonomicznych w negocjacjach o członkostwo Polski w Unii Europejskiej*, Instytut Koniunktur i Cen Handlu Zagranicznego, UKIE, Warszawa, „Wspólnoty Europejskie” 2002, nr 9.
14. *Specjalne strefy ekonomiczne a negocjacje akcesyjne Polski z Unią Europejską*, [w:] *Regionalizacja i globalizacja w gospodarce światowej*, pod red. J. Rymarczyka,

„Prace Naukowe AE we Wrocławiu” nr 976, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 2003, s. 346-357.

15. *Stosowanie cen transferowych przez koncerny wielonarodowe w Polsce*, [w:] *Współczesna Europa w poszukiwaniu tożsamości*, pod red. Z. Drozdowicza, Wydawnictwo Humaniora, Poznań 2003, s. 119-134.
16. *Lokalne determinanty napływu i działalności inwestorów zagranicznych w Polsce*, [w:] *Wybrane aspekty funkcjonowania samorządu terytorialnego. Doświadczenia i perspektywy*, pod red. B. Nitschke i W. Sługockiego, RIO, Zielona Góra 2003, s. 218-234.
17. *Wprowadzenie do teorii inwestycji bezpośrednich*, „Przegląd Politologiczny” 2003, nr 4, s. 19-27.
18. *Wybrane aspekty reguł inwestowania zagranicznego w dobie globalizacji*, [w:] *Rozwój regionalny i globalny we współczesnej gospodarce światowej*, pod red. nauk. J. Rymarczyka i W. Michalczyka, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 2004, s. 120-136.
19. *Wpływ globalizacji na kształtowanie się światowych reguł inwestowania*, [w:] *Wpływ globalizacji na procesy rozwojowe współczesnego świata*, pod red. W. Malendowskiego, Wydawnictwo Naukowe INPiD UAM, Poznań 2004, s. 149-165.
20. *Wielkopolska w rankingach atrakcyjności inwestycyjnej dla inwestorów zagranicznych*, [w:] *Wielkopolska a Unia Europejska*, pod red. Z. Drozdowicza, Wydawnictwo WSUS, Poznań 2005, s. 43-56.
21. *Offshoring Investments in Growing Economies. The Polish Example* [w:] *Zarządzanie finansami. Biznes, bankowość i finanse na rynkach wschodzących*, pod red. D. Zarzeckiego, Wydział Zarządzania US i Universiti Utara Malaysia, Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2005, s. 185-196.
22. *Offshoring w Azji Południowej i Wschodniej. Atrakcyjność inwestycyjna regionu*, [w:] *Problemy regionalne i globalne we współczesnej gospodarce światowej*, pod red. nauk. J. Rymarczyka i W. Michalczyka, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 2005, s. 343-354.
23. *Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych do Polski w latach transformacji systemowej*, [w:] *Europa wspólnych wartości*, tom 3, pod red. M. Iwaszkiewicza i Z. Drozdowicza, Wydawnictwo WSUS, Poznań 2006, s. 49-62.
24. *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w latach 2000-2004. Ujęcie globalne i regionalne*, [w:] *Integracja a globalizacja*, tom 2, pod red. nauk. J. Rymarczyka i W. Michalczyka, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 2006, s. 460-468.

25. *Poland in offshore locations attractiveness rankings*, [in:] *The Influence of Globalization Processes on Central and Eastern European Region*, Working Papers 22, Institute of International Business, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Sopot 2006, s. 141-158.
26. *Wpływ wstąpienia do Unii Europejskiej na rozwój przedsięwzięć offshoringowych w Polsce*, [w:] *Polska w Unii Europejskiej. Wstępny bilans członkostwa*, pod red. J. Misali, Wydawnictwo Politechniki Radomskiej, Radom 2006, s. 304-314.
27. *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Wielkopolsce. Stan obecny i perspektywy*, „Przegląd Zachodni” 2006, nr (320), s. 157-177.
28. *Globalizacja usług. Offshoring, outsourcing, shared services centers* (red.), Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008, ss. 432.
29. *Polska w rankingach atrakcyjności dla offshoringu usług*, [w:] *Globalizacja usług. Offshoring, outsourcing, shared services centers*, pod red. A. Szymaniaka, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008, s. 285-312.
30. *Usługi we wzroście konkurencyjności Unii Europejskiej*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2010, ss. 315. Współautor razem z Z.W. Puśleckim i K. Kałużną. Swój udział szacuję na 35%.
31. *Kapitał zagraniczny w Polsce okresu transformacji*, [w:] *Przemiany demokratyczne w Polsce*, pod red. A. Stelmacha, Wydawnictwo Naukowe WNPiD UAM, Poznań 2013.

c) Omówienie celu naukowego/artystycznego ww. pracy/prac i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania

Najważniejszy obszar moich zainteresowań naukowych koncentruje się wokół **polityki państwa wobec bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ)**. Głównym celem prowadzonych przeze mnie badań naukowych była analiza wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowań napływu oraz działalności inwestorów zagranicznych.

Dla osiągnięcia celu sformułowano następujące **pytania badawcze**: Czy i w jakim stopniu polityka państwa wpływa na napływ i działalność inwestorów zagranicznych? W jaki sposób ryzyko polityczne wpływa na poziom bezpośrednich inwestycji zagranicznych? Czy na decyzje inwestorów zagranicznych większy wpływ wywiera (intencjonalna lub bierna) polityka ograniczania BIZ (bariery) czy też stosowane przez państwo zachęty inwestycyjne?

Tak sformułowane pytania badawcze wymagały nadania im określonego sensu teoretycznego i empirycznego. Operacjonalizacja głównych pytań badawczych wymagała wyboru przedmiotu badań oraz przyjęcia następujących **założeń badawczych i pytań szczegółowych**.

A) Budując hipotezy kausalne założono, że polityka państwa i ryzyko polityczne stanowią kluczowe elementy w procesie podejmowania decyzji o podjęciu lub rezygnacji z inwestycji zagranicznych. W decydujący sposób wpływają również na jakość i skalę działalności inwestorów w danym państwie już obecnych. Postawiono pytania, od czego

zależy polityka państwa wobec inwestycji zagranicznych? Jakie są najważniejsze rodzaje klimatu inwestycyjnego budowanego w ramach polityki państwa wobec inwestorów zagranicznych? Na ile czynniki hamujące napływ BIZ do Polski są barierami autonomicznymi, a na ile stanowią hamulce rozwoju całej polskiej gospodarki?

B) Należało również określić obszar rozważań. Przyjęto 3 poziomy analizy: lokalny, krajowy (główny) oraz międzynarodowy. Innymi słowy - założono, że najpełniejszy obraz geograficznego ujęcia BIZ odda analiza stanu inwestycji zagranicznych w regionie (Wielkopolsce), państwie (Polsce) i na świecie. Stan BIZ (w ujęciu ilościowym branżowym, terytorialnym, państw pochodzenia inwestorów) jest wymiernym odzwierciedleniem jakości polityki państwa wobec BIZ.

C) Kolejne założenie dotyczyło procesów decyzyjnych. W przypadku Polski założono, że instytucjonalny wymiar polityki państwa wobec inwestorów zagranicznych jest rozproszony, niespójny i nieskoordynowany. Takie założenie wymagało pytania o konstruowanie polityki wobec inwestorów zagranicznych. Kto i w oparciu o jakie zasady konceptualizuje i wdraża politykę wobec BIZ? Czy istnieją dokumenty strategiczne i wykonawcze w tym zakresie? Jaka jest jakość dyskursu politycznego i społecznego wokół tematu inwestycji zagranicznych?

D) Po czwarte, należało określić motywy budowania polityki wobec inwestorów zagranicznych. Takie podejście skutkowało kolejnymi pytaniami badawczymi: dlaczego władze państwowe i samorządowe dążą do zintensyfikowania/ograniczenia napływu inwestycji zagranicznych? Jakie są główne instrumenty stymulowania przez państwo napływu nowych i rozwijania istniejących już inwestycji zagranicznych? Czy instrumenty wsparcia/regresu inwestycji zagranicznych są tożsame, czy też różnią się na poziomie krajowym i lokalnym? Interesującym poznawczo uzupełnieniem tej części badań było pytanie, czy tworzenie przez państwo obszarów uprzywilejowanych wpływa na napływ i rozwój przedsięwzięć z udziałem zagranicznym?

E) Przyjęto, że nowoczesne inwestycje zagraniczne typu usługowego wymagają specjalnej polityki i odrębnych instrumentów wsparcia ze strony państwa i władz lokalnych. W naturalny sposób pojawiły się pytania o offshoring w polityce międzynarodowych ugrupowań integracyjnych. Czy Unia Europejska wspiera inwestycje offshoringowe? Jaką politykę i narzędzia wobec offshoringu stosują poszczególne państwa UE, w tym Polska?

F) Założono, że badany temat należy do zagadnień „permanentnie kontrowersyjnych”. Przyjęto, że ostry spór społeczny i polityczny są na trwałe wpisane w dyskurs o kapitale zagranicznym. Skonstruowano następujące pytania: które aspekty działalności inwestorów zagranicznych są szczególnie kontrowersyjne w odbiorze społecznym? Które najsilniej antagonizują w wymiarze politycznym? Na ile te kontrowersje mają rzeczywiste uzasadnienie ekonomiczne? Co jest przyczyną występowania dywergencji?

W dalszej kolejności dokonano wyboru **przedmiotu analizy, przestrzeni teoretycznej oraz metodologii badań.**

Kapitał zagraniczny jest pojęciem wieloznaczeniowym (Calvet 1981:44-45; Puślecki 2003). W jego kategoryzacji akcentuje się z reguły 4 kwalifikatory: wielkość zaangażowania zagranicznego, trwałość inwestycji, stopień kontroli oraz charakter zależności między inwestorem zagranicznym, a podmiotem krajowym. Najczęściej stosowane w literaturze przedmiotu rozróżnienie oparte jest na założeniach metodologicznych OECD i MFW, które wyróżniają **3 rodzaje kapitału zagranicznego**: inwestycje portfelowe, kredyty zagraniczne oraz bezpośrednie inwestycje zagraniczne.

Inwestycje portfelowe to wartościowo najbardziej znaczący strumień kapitału zagranicznego. Początkowo, inwestycje portfelowe polegały na zakupie zagranicznych papierów wartościowych - głównie obligacji emitowanych przez obce rządy lub władze komunalne. Obecnie dominującą formą inwestycji portfelowych stanowi zakup akcji zagranicznych przedsiębiorstw. Ekspansji tej formy kapitału zagranicznego sprzyja przede wszystkim długookresowa stabilizacja najwyższej rozwiniętych gospodarek świata. Wraz z postępowaniem teleinformatycznym pełniejsza i łatwiej dostępna stała się informacja zarówno o sytuacji gospodarczej poszczególnych firm, jak i cenach ich akcji na giełdzie. Ułatwia to z jednej strony decyzje zakupowe, z drugiej zaś - techniczne przeprowadzenie tej operacji (Budnikowski 2006:140).

Drugi rodzaj przepływów to **kredyty zagraniczne**. Zasadniczą przyczyną korzystania z kredytów zagranicznych jest dążenie do zwiększenia poziomu absorpcji krajowej. Kredyty są udzielane w formie pożyczek finansowych najczęściej przez banki, w mniejszym stopniu przez państwa. Dlatego też, ten strumień kapitału zagranicznego nie spełnia przedmiotowych wymagań analizy badawczej przeprowadzonej w ramach zgłaszanego osiągnięcia naukowego.

Najczęściej analizowane w literaturze są **bezpośrednie inwestycje zagraniczne**. Ten rodzaj kapitału zagranicznego jest również najbardziej widoczny w przestrzeni medialnej i perspektywie statystycznej. BIZ są działaniami związanymi z nabyciem aktywów trwałych (nieruchomości i wyposażenia) za granicą, a także uzyskaniem przez przedsiębiorstwo inwestujące kontroli operacyjnej (Buckley 2002:94). Zgodnie z *benchmark definition* (OECD 2008:14-18), BIZ to takie inwestycje, które powodują długotrwałe zależności odzwierciedlające udział podmiotu gospodarczego jednego państwa w podmiocie gospodarczym zlokalizowanym w państwie innym, niż państwo stałego osiedlenia inwestora. Celem inwestora zagranicznego jest osiągnięcie efektywnego wpływu na zarządzanie przedsiębiorstwem funkcjonującym w innym kraju. Kwestia trwałości, kontroli i długotrwałych zależności jest akcentowana również w metodologii Międzynarodowego Funduszu Walutowego (IMF 2001:5-6).

Literatura przedmiotu w marginalnym stopniu zajmuje się relacjami pomiędzy polityką państwa i ryzykiem politycznym, a bezpośrednimi inwestycjami zagranicznymi. Ogół istniejącej wiedzy akademickiej nie daje pełnego obrazu zjawisk i zależności zachodzących pomiędzy polityką państwa, a absorpcją BIZ. Istnieje więc słabo rozpoznana przestrzeń badawcza obejmująca interakcje w obrębie klimatu inwestycyjnego jako pochodnej polityki państwa i ryzyka politycznego. Najpełniej tak zarysowanym wyzwaniom badawczym odpowiada analiza bezpośrednich inwestycji zagranicznych, które są najsilniej podatne na ryzyko polityczne i najmocniej modelowane przez politykę państwa. Dlatego też, biorąc pod uwagę realne przełożenie gospodarcze oraz specyfikę postawionych celów i pytań badawczych, **przedmiot badań został zawężony do tej właśnie kategorii**. Wybrane partie materiału wymagały jednak szerszego ujęcia, dlatego też akcydentalnie posiłkowano się bardziej adekwatną w takich wypadkach kategorią kapitału zagranicznego (np. podczas analizy społecznej percepcji inwestycji zagranicznych).

Reasumując, przedmiotem analizy były bezpośrednie inwestycje zagraniczne rozumiane jako inwestycje podjęte przez inwestora jednego państwa w celu osiągnięcia trwałego udziału (min. 10% zwykłych akcji lub głosów) w przedsiębiorstwie działającym w innym państwie. Tak zakreślony próg trwałego udziału daje inwestorowi wpływ na zarządzanie. Przedmiot analizy podzielono na 3 formy działalności:

- założenie w państwie trzecim nowego przedsiębiorstwa stanowiącego filię lub firmę zależną od przedsiębiorstwa macierzystego (*green field investment*);
- rozszerzenia działalności istniejących w państwie trzecim filii lub przedsiębiorstw zależnych;
- wykupienia całego przedsiębiorstwa zagranicznego lub części jego aktywów.

Wybór przedmiotu analizy wpłynął na zakresienie **przestrzeni teoretycznej** dla prowadzonych badań. Dynamiczny rozwój inwestycji zagranicznych po II wojnie światowej przyczynił się do rozwoju i emancypacji teorii inwestycji bezpośrednich. Podjęte próby pogłębionej analizy zaowocowały powstaniem konkurujących - a jednocześnie częściowo względem siebie kompatybilnych - koncepcji i ujęć teoretycznych. Do najważniejszych zaliczyć można prace takich autorów jak: J. Dunning, S. Hymer, R. Vernon, P. Krugman, J. Stehn, M. V. Posner, Y. Aharoni, A. Rugman, M. Casson, C.P. Kindleberger, a w Polsce m.in.: E. Cyrson, E. Czerwieniec, M. Geldner, B. Liberska, Z.W. Puślecki, J. Misala, J. Rymarczyk, Z. Sadowski, A. Stępiak, J. Witkowska i A. Zorska.

Wielowymiarowy charakter bezpośrednich inwestycji zagranicznych sprawia, że ich relacje z polityką państwa wyjaśniane mogą być tylko na podstawie analizy czynników interdyscyplinarnych - w tym teorii przedsiębiorstwa, kapitału, handlu, finansów międzynarodowych i badań politologicznych (por. Stępiak 1996:52). Złożoność przedmiotu badań implikuje trudności w określeniu taksonomii teorii BIZ. Wartościową - z punktu widzenia prowadzonych badań - próbę przełamania tego impasu stanowi klasyfikacja dokonana przez Stehna (1992:143-149) oraz tzw. eklektyczny model Dunninga. Co ważne dla przedmiotu badań - zarówno Stehn, jak i Dunning postrzegają politykę państwa i ryzyko polityczne jako kluczowe determinanty absorpcji BIZ. Badania wskazanych powyżej autorów są inspirujące dla generalizacji **3 głównych perspektyw teoretycznych**.

Pierwsza z nich to **teoria portfolio**. Kierując się wybranym przedmiotem badań praktycznie zrezygnowano z posilkowania się tym podejściem. Zakłada ono bowiem, że inwestor zagraniczny może osiągnąć wyższą stopę zysku przy danym ryzyku w sytuacji, gdy dysponuje portfelem akcji przedsiębiorstw zagranicznych zróżnicowanym w ściśle określony sposób. Zgodnie z założeniami teorii portfolio, inwestycje zagraniczne nie muszą prowadzić do wywozu kapitału za granicę wyłącznie z myślą o ulokowaniu go w akcjach przedsiębiorstwa gwarantującego wyższe zyski niż w kraju, ale mogą być skutkiem racjonalnej polityki zróżnicowania portfela inwestycyjnego. Wartość aplikacyjna scharakteryzowanego powyżej podejścia teoretycznego została uznana tym samym - w kontekście celów i przedmiotu badań - za znikomą.

Przedstawiciele drugiej grupy teorii zakładają, że wyjaśnienia decyzji o podjęciu inwestycji bezpośrednich należy poszukiwać na podstawie analizy **wewnętrznych cech** internacjonalizującego się przedsiębiorstwa (por. Rugmann 1996:48-53). Przyjmując to założenie można uznać, że podjęcie decyzji o wyborze alternatywnej strategii kooperacji (internacjonalizacji) zależy w głównej mierze od wielkości przedsiębiorstwa i jego sytuacji ekonomicznej, w tym głównie od potencjału i dotychczasowych doświadczeń na rynkach zagranicznych. Ta grupa teorii została częściowo implementowana - w szczególności w [3], [5], [8], [9] i [15].

W prowadzonych badaniach najszerzej wykorzystano trzecią przestrzeń teoretyczną, która opiera się na analizie uwarunkowań inwestycyjnych państwa przyjmującego BIZ (**teoria lokalizacji**). Badanie klimatu inwestycyjnego jest ściśle związane z polityką państwa i ryzykiem politycznym występującym w państwie przyjmującym inwestycje zagraniczne. Ten

wartościowy aplikacyjnie nurt teoretyczny kładzie duży nacisk na eksplikację cech instytucjonalnych i makroekonomicznych specyficznych dla państw rozwijających się, w tym np. stopień wrażliwości na wstrząsy wewnętrzne i zewnętrzne (Jaspersen, Aylward, Sumlinski 1996:11). W tej przestrzeni teoretycznej, polityka państwa i poziom ryzyka politycznego w bezpośredni i pośredni sposób wpływają na przewagi lokalizacyjne państwa przyjmującego BIZ. O przewadze lokalizacyjnej stanowi zatem kompleks czynników charakteryzujących klimat inwestycyjny kraju lokaty. Oprócz teorii lokalizacji, relacje zachodzące pomiędzy polityką państwa a BIZ są w trzeciej przestrzeni teoretycznej wyjaśniane:

- rzadkością podstawowego dobra inwestycyjnego, jakim jest kapitał i jego wyższą rentownością w kraju przyjmującym BIZ,
- niskimi kosztami siły roboczej (przesuwaniem kosztów siły roboczej do państwa przyjmującego),
- wielkością i potencjałem rozwojowym rynku mierzonym wzrostem PKB *per capita* (Dunning 1991:102),
- różnicami kursów walutowych (Frot i Stein 1991: 1191-1217),
- nierównomiernym rozłożeniem wiedzy technologicznej i know-how w połączeniu z jej ograniczoną transmisją (Technological Gap Theory; Posner 1961:323),
- cyklem życia produktu (Vernon 1979:1255-267).

BIZ to nie tylko czynniki ekonomiczne, zysk i rentowność. To również transfer norm i wartości, nawiązywanie silnych interakcji z lokalnymi społecznościami. Analiza budowy relacji z podmiotami lokalnymi otworzyła więc pole do posiłkowania się teorią konstruktywistyczną. Z kolei postrzeganie BIZ poprzez pryzmat polityki państwa w naturalny sposób kierowało refleksję teoretyczną w stronę koncepcji (neo)funkcjonalnej (np. wyjaśnienie korzyści osiąganych z BIZ przez państwo i lokalne wspólnoty) i szkoły neorealisticznej (np. definiowanie interesów państwa w stosunkach z inwestorami zagranicznymi).

W części prowadzonych badań (głównie [6]) wykorzystano eklektyczną teorię Dunninga (1981). Koncepcja ta opiera się na konwergencji trzech elementów wyjaśniających relacje na styku „polityka państwa-inwestycje zagraniczne”: przewagi własności, lokalizacji i internacjonalizacji. Stworzony w ten sposób trójwymiarowy model teoretyczny funkcjonuje pod nazwą paradygmatu OLI (*ownership - location - internalization*).

Osobnego instrumentarium teoretycznego wymagała z kolei analiza **ryzyka politycznego**. Szczególnie przydatne okazały się tutaj teorie Robocka (1971) i Howella (1992).

Zidentyfikowano **cztery płaszczyzny znaczeniowe** ryzyka politycznego. **Pierwsza**, i najprostsza, postrzega ryzyko polityczne jako sumę ryzyk o charakterze nieekonomicznym. To podejście charakterystyczne dla początkowego okresu refleksji naukowej poświęconej temu zagadnieniu. Decydenci korporacyjni i naukowcy zaczęli formułować termin ryzyko polityczne w przeciwstawie do „zwykłego” ryzyka ekonomicznego (*non-economic* i *economic risk*).

Drugie podejście akcentuje ingerencję rządu państwa przyjmującego w działalność inwestorów zagranicznych. W tym wypadku, ryzyko polityczne oznacza nieprzewidziane działania rządu, które mają wpływ na działalność gospodarczą - w tym na aktywność inwestorów zagranicznych. Podkreśla się możliwości rządu państwa przyjmującego, który jest władny zmienić warunki umów, zerwać rokowania handlowe, wystąpić z porozumienia międzynarodowego, skłonić inwestora do określonych działań, a nawet doprowadzić do wywłaszczenia. Jest to dość restrykcyjna recepcja o istotnym znaczeniu normatywnym.

Zakłada ona bowiem, iż interwencja rządu ma pejoratywne konotacje, jest zawsze szkodliwa i niepożądana przez inwestorów, a każde ograniczenie dla napływu i działalności BIZ przekłada się na nieefektywność gospodarczą państwa. Prowadzone w ramach przedstawianego osiągnięcia badania wykazały, że - w świetle wielu skandali związanych z funkcjonowaniem inwestorów zagranicznych w państwach przyjmujących czy też kryzysu 2008 roku - powyższe założenie jest mało wartościowe aplikacyjnie. Leseferystyczne postrzeganie roli rządu straciło wiele na aktualności w odniesieniu do teorii, jak i praktyki prowadzenia działalności gospodarczej i relacji na linii inwestor zagraniczny-rząd. Odnosząc się krytycznie do przedstawianego podejścia, można je uznać za tożsame ze zmianami reguł gry dla inwestorów wynikającymi z działań rządu. Wskazano, że biorąc pod uwagę skalę i różnorodność relacji w obszarze nowoczesnych BIZ, skupienie się tylko na działaniach rządu jest zbyt ograniczające i niejako odciąga uwagę badawczą od innych źródeł ryzyka politycznego. Ponadto, ujmując rzecz z drugiej strony, podejście to wskazuje na rozbieżne cele inwestorów zagranicznych i państw przyjmujących, co również nie odzwierciedla stanu faktycznego.

W **trzeciej płaszczyźnie** ryzyko polityczne wiąże się z możliwością zakłóceń działalności inwestorów zagranicznych przez wydarzenia o charakterze politycznym. Szerzej ujmując, ryzyko polityczne związane jest z każdym wydarzeniem o charakterze politycznym, które wpływa na środowisko biznesowe i inwestorów zagranicznych. Takie ujęcie ryzyka politycznego zakłada istnienie ukrytej zmiennej w systemie politycznym. Ryzyko polityczne jest traktowane jako prawdopodobieństwo wydarzenia politycznego, które nastąpi ale którego jeszcze nie rozpoznajemy. Nacjonalizacja, strajk generalny, powstanie, rebelia, wyłączenie, rewolucja - to tylko niektóre z wydarzeń, które generują krytyczną masę ryzyka politycznego.

I wreszcie, w **czwartym podejściu** ryzyko polityczne wiąże się z brakiem ciągłości i stabilności klimatu inwestycyjnego, które są pochodną zmian politycznych i wpływają na redefiniowanie działalności inwestorów zagranicznych i/lub ich zyski. Ta pula definicji skupia się bardziej na środowisku biznesowym, niż na działalności konkretnych firm. Klasyczna już definicja Robock'a (1971:8) podaje trzy warunki wystąpienia „sytuacji ryzyka politycznego”: nietrwałość i zmienność klimatu inwestycyjnego, trudności w racjonalnej predykcji i efekt zmian o charakterze politycznym. Na potrzeby prowadzonych badań uznano, że z operacyjnego punktu widzenia definiowanie ryzyka politycznego przez pryzmat „nieciągłości środowiska biznesowego” i „trudności w przewidzeniu” jest oczywiście poprawne, acz - ponownie - mało wartościowe aplikacyjnie. Inwestor zagraniczny, żeby podjąć adekwatne kroki zaradcze, musi mieć bowiem wiedzę na temat źródeł ryzyka politycznego oraz postrzegać je w wymiarze holistycznym.

Wybrany przedmiot badań i zakreślona przestrzeń teoretyczna wymagały użycia odpowiedniej **metodologii**. Zastosowano zarówno metody ilościowe, jak i jakościowe.

W ramach analizy ilościowej badaniu poddano dane statystyczne obrazujące napływ i zakresy działalności inwestorów zagranicznych. Posłużono się przede wszystkim danymi agregowanymi przez Narodowy Bank Polski, Państwową Agencję Informacji i Inwestycji Zagranicznych, OECD, MFW i GUS. Metody ilościowe znalazły zastosowanie głównie w odniesieniu do teorii lokalizacji oraz w diagnozie klimatu inwestycyjnego.

Analiza liczbowa została uzupełniona badaniami jakościowymi. W toku badań wykorzystano dane jakościowe pochodzące z wywiadów indywidualnych i fokusowych z inwestorami zagranicznymi, internetowych archiwów prasowych oraz stron internetowych

inwestorów, Sejmu, ministerstw i agencji rządowych oraz jednostek samorządu terytorialnego. Metody jakościowe wykorzystano w poszukiwaniu odpowiedzi na pytanie, jak tworzone jest społeczne i polityczne doświadczenie kontaktu z inwestorami zagranicznymi i jak się nadaje takim relacjom znaczenie. Analiza jakościowa okazała się przydatna do zdiagnozowania społecznej i politycznej percepcji kapitału zagranicznego, opartej w znaczącej mierze na emocjach respondentów. Ponadto, część badań jakościowych objęła studia przypadku i ich kompilacje.

Wspomniane wyżej metody uzupełniono metodą instytucjonalno-prawną, w ramach której poddano analizie akty prawne dotyczące inwestorów zagranicznych - na poziomie krajowym, jak i międzynarodowym. Wykorzystano również metodę historyczną, która pozwoliła zrozumieć proces rozwoju przedsięwzięć z udziałem zagranicznym w Polsce i na świecie. Ponadto, w interpretacji zebranego materiału posłużono się metodą analizy komparatystycznej, która umożliwiła wychwycenie podobieństw i ustalenie zasadniczych różnic pomiędzy badanymi procesami i zjawiskami. Porównano inwestycje zagraniczne w wymiarze globalnym, krajowym i lokalnym oraz w kontekście branżowym, terytorialnego rozmieszczenia inwestycji czy pochodzenia inwestorów zagranicznych.

Cele główne i szczegółowe oraz pytania badawcze znalazły swoje teoretyczne i empiryczne przełożenie w publikacjach wyszczególnionych w części 3b. Przedstawione poniżej wnioski z prowadzonych badań składają się na prezentowane osiągnięcie naukowe. Reasumpcje i spostrzeżenia zostały odniesione do konkretnych publikacji (wg numeracji z części 3b). **Wskaźnik Hirscha** dla moich publikacji naukowych wynosi 4,0.

W publikacjach składających się na osiągnięcie naukowe dowiedziono, że polityka państwa w decydującym stopniu określa determinanty napływu i działalności inwestorów zagranicznych. Najważniejszą kategorią dla relacji pomiędzy polityką państwa a inwestycjami zagranicznymi jest klimat inwestycyjny [2], [4], [6], [10], [12]. Przyjęcie koncepcji *klimatu inwestycyjnego*, jako kluczowej kategorii teorii inwestycji bezpośrednich w ogóle, pozwoliło opisać sytuację inwestora zagranicznego w państwie przyjmującym poprzez analizę czterech obszarów uwarunkowań [6], [23], [24], [31]: klimatu ekonomicznego, klimatu politycznego, klimatu prawoadministracyjnego i klimatu społecznego [por. Nehrt 1970:3].

W badaniach wykazano, że **polityka państwa bezpośrednio - poprzez decyzje władcze, w tym wydawanie decyzji, zezwoleń, koncesji, oraz szerzej - w ramach strategii przyciągania i modelowania BIZ oraz systemu prawa o inwestycjach zagranicznych, określa prawoadministracyjne, polityczne [1], [3], [5], [6], [8], [13], [14] oraz część ekonomicznych i społecznych wymiarów klimatu inwestycyjnego [4], [7], [11].**

Celem monografii [6] była analiza uwarunkowań napływu i absorpcji kapitału zagranicznego w Polsce. Publikacja powstała w ramach grantu Komitetu Badań Naukowych a jej publiczna prezentacja odbyła się w siedzibie ówczesnej Państwowej Agencji Inwestycji Zagranicznych (obecnie: Państwowej Agencji Informacji i Inwestycji Zagranicznych) w ramach dedykowanego seminarium.

Praca została podzielona na pięć części odpowiadających scharakteryzowanej powyżej siatce kategorialnej. W pierwszych czterech rozdziałach scharakteryzowano wpływ polityki państwa na klimat inwestycyjny. Przedstawiono wyniki badań głównych rodzajów uwarunkowań BIZ tworzonych bezpośrednio i pośrednio przez politykę państwa: prawoadministracyjnych, ekonomicznych, społecznych i politycznych. Ostatnia część pracy

zawiera ocenę całokształtu klimatu inwestycyjnego. Dowiedziono, iż pomiędzy jakością polityki państwa i klimatu inwestycyjnego, a rozwojem przedsięwzięć z udziałem zagranicznym zachodzi sprzężenie zwrotne. Ciągła modernizacja infrastruktury prawnej oraz doskonalenie uwarunkowań społecznych, ekonomicznych i politycznych przyczyniają się do wzrostu inwestycji zagranicznych w Polsce. Z drugiej strony, napływ obcego kapitału prowadzi do zwiększenia atrakcyjności klimatu inwestycyjnego i wymusza wzrost jakości polityki państwa.

W pracach [4], [23], [24] i [27] potwierdzono związki polityki państwa ze stanem napływu inwestycji zagranicznych. Na poziomie lokalnym, krajowym i międzynarodowym pozytywnie zweryfikowano tezę o korelacji pomiędzy jakością polityki wobec inwestorów zagranicznych, a wielkością oraz korzystną kompozycją branżową i terytorialną BIZ.

Polityka państwa wobec inwestycji zagranicznych obejmuje zachęty i ograniczenia (wprowadzane intencjonalnie lub wynikające z bierności, zaniechania i indolencji). Klasycznym przykładem proaktywnej polityki państwa wobec inwestycji zagranicznych jest tworzenie zachęt w postaci obszarów uprzywilejowanych. W Polsce powołano **specjalne strefy ekonomiczne (SSE)** zakładając, że przyczynią się one do napływu BIZ, a tym samym - do zneutralizowania bezrobocia na terenach lokalizacji stref. W pracach [13] i [14] przedstawiono ogólne uwarunkowania korzystania z ulg inwestycyjnych w SSE. Z całościowej struktury podmiotów gospodarczych wyodrębniono kategorię inwestorów zagranicznych lokalizujących swoje przedsięwzięcia w uprzywilejowanych obszarach inwestowania. Zestawienie stworzonych dla inwestorów warunków działalności z rzeczywistym napływem kapitału zagranicznego stanowiło kolejny przedmiot rozważań. W dalszej kolejności dokonano oceny polityki państwa wobec SSE.

W toku badań postawiono tezę o **unifikacji barier dla inwestorów zagranicznych i krajowych przedsiębiorców** [2], [10], [23], [24]. Działalność gospodarczą - w ogólnie wytyczonych ramach instytucjonalnych, prawnych i ekonomicznych - wspomagają, jak i hamują, te same czynniki. Kategoria rachunku ekonomicznego jest wspólna dla obu grup podmiotów, a bariery hamujące napływ BIZ są jednocześnie istotnymi hamulcami rozwoju całej gospodarki.

Poprawa jakości polityki państwa wobec inwestycji zagranicznych jest tożsama z poprawą warunków inwestowania *in globo*. Znoszenie ograniczeń inwestycyjnych leży zatem nie tylko w interesie kapitału zagranicznego, ale przede wszystkim wspomaga konkurencyjność całej gospodarki. Dlatego też tak ważna była **identyfikacja głównych barier** dla BIZ w Polsce. Rozpoznanie czynników skłaniających (lub zniechęcających) do podejmowania działalności gospodarczej w Polsce traktować można jako „probierz” jakości polityki państwa wobec inwestorów zagranicznych. Badania wykazały, że - niezależnie od pochodzenia - zarówno inwestorzy zagraniczni, jak i krajowi wskazywali na te same bariery prowadzenia działalności [2], [6], [10], [21].

W obszarze **klimatu prawoadministracyjnego** zidentyfikowano następujące bariery: niska stabilność rozwiązań prawnych, która silnie zwiększa ryzyko polityczne (np. brak gwarancji funkcjonowania SSE, respektowanie praw nabytych inwestorów), uciążliwy tryb rozpoczęcia działalności gospodarczej w Polsce (szczególnie dla małych i średnich inwestorów), trudności w uzyskaniu pozwoleń wynikających z prawa budowlanego. Inwestorzy powszechnie wskazywali na niekompetencję i obstrukcję urzędników różnorodnie interpretujących prawo oraz przewlekłość postępowań sądowych. Barierami

szczególnymi (tylko dla BIZ) były: koncesjonowanie działalności z udziałem zagranicznym na zasadach specjalnych, ograniczenia w nabywaniu nieruchomości przez cudzoziemców i próby ustanowienia prawnoadministracyjnych ograniczeń dla działalności kapitału zagranicznego (np. w handlu czy bankowości). Interesującym problemem okazała się - sygnalizowana często przez inwestorów - bezkarność bezzasadnych protestów opóźniających wiele inwestycji, np. budowy sklepów wielkopowierzchniowych [8].

Badania dowiodły, że najważniejszym mankamentem w zakresie **klimatu ekonomicznego** był słaby poziom infrastruktury technicznej (komunikacyjnej, finansowej, telekomunikacyjnej). Do inwestycji w Polsce zniechęcały: wysoki poziom deficytu obrotów bieżących, słabość systemu finansowego (trudny dostęp do drogich kredytów), emisja niektórych rodzajów obligacji wyłącznie dla inwestorów rodzimych i refundacja części kosztów związanych z wystawami i targami za granicą tylko tym firmom, w których udział kapitału zagranicznego nie przekracza 49%. Warto jednak podkreślić, iż w badanym okresie polityka państwa w obszarze klimatu ekonomicznego odnotowała największy przyrost ocen pozytywnych ze strony inwestorów [23].

Z kolei nieprzyjazne nastawienie niektórych grup społecznych i zawodowych do kapitału zagranicznego, niskie nakłady na oświatę i naukę rzutujące na jakość kapitału ludzkiego, szybki wzrost kosztów produkcji i utrudnienia w wydawaniu pozwoleń na zatrudnienie i wiz dla inwestujących w Polsce cudzoziemców stanowiły o „**społecznych hamulcach**” działalności inwestorów zagranicznych [7], [11].

W badaniach szczegółowo rozważono **bariery polityczne**. Inwestorzy (niezależnie od państwa pochodzenia) uznawali, że jakość polskiej klasy politycznej jest ogólnie słaba, a sprawność instytucji państwowych niska. Spór polityczny jest na trwale wpisany w dyskurs o kapitale zagranicznym praktycznie w każdym państwie, jednak polscy politycy nader często kreują sytuację sztucznego zagrożenia ze strony kapitału zagranicznego. Opinia publiczna staje przedmiotem manipulacji politycznej, a co za tym idzie - spada społeczne przyzwolenie dla inwestycji zagranicznych. Zauważono tutaj sprzężenie zwrotne: generowane przez polityków uprzedzenia i lęki przed kapitałem zagranicznym były następnie wykorzystywane do partykularnych interesów partyjnych i bieżącej gry politycznej.

Uzupełnieniem tych spostrzeżeń była praca [12], w której dowiedziono, że **instytucjonalny wymiar polityki państwa wobec BIZ jest rozproszony i słabo koordynowany**. W tkance prawnej brakuje przede wszystkim dobrych jakościowo dokumentów o charakterze strategicznym. Również jakość dyskusji politycznej wokół szeroko rozumianego kapitału zagranicznego nacechowana jest indolencją.

Przeprowadzone badania wykazały, że **na decyzje inwestorów zagranicznych większy wpływ wywierają bariery, aniżeli stosowane przez państwo zachęty inwestycyjne** [2], [10], [13], [14]. Wskazane powyżej ograniczenia oraz bariery polegające np. na wyznaczaniu udziału dostawców krajowych w produkcji finalnej spółki zagranicznej, określaniu minimalnego poziomu eksportu, czy też wymuszaniu transferu technologii i importu licencji, odbierane są przez inwestorów zagranicznych jako nieprzyjazny stosunek rządów do BIZ w danym kraju. Co ciekawe, ta część wyników badań jest aplikowalna do Polski lat 90. XX wieku, lat dwutysięcznych, jak i do obecnych realiów politycznych. Permanentna aktualność politycznych antagonizmów wokół kapitału zagranicznego przejawia się np. w nieustannych żądaniach nałożenia na operujących w Polsce inwestorów dodatkowych zobowiązań podatkowych oraz tzw. *polonizacji produktu*.

W dalszej kolejności, wyspecyfikowano i zbadano **aktywności inwestorów zagranicznych szczególnie kontrowersyjnie w odbiorze społecznym i politycznym**. Zaliczono do nich nabywanie ziemi i innych nieruchomości, udział w prywatyzacji, działalność w sektorze handlowym bankowym i medialnym oraz stosowanie cen transferowych (*transfer pricing*). Szczególna uwaga badawcza została skupiona na działalności zagranicznych sieci handlowych oraz nielegalnym wyprowadzaniu zysków ze spółek-córek.

W pracach [5] i [10] wyszczególniono przyczyny sukcesu zagranicznych sieci handlowych. Wskazano na konsumentów i - z dostrzeżeniem pejoratywnych aspektów współpracy - również i na producentów jako największych beneficjentów wejścia zagranicznego kapitału do sektora handlowego. Dowiedziono, iż sposób wejścia koncernów handlowych na polski rynek jest ważną egzemplifikacją „defektu regulacyjnego”, czyli odwrócenia właściwej sekwencji reform. Wpuszczenie na polski rynek obcych koncernów handlowych nie zostało poprzedzone wprowadzeniem odpowiednich rozwiązań prawnych. Fakt ten rodzi nieustanne kontrowersje polityczne i napięcia społeczne.

Badania dowiodły, że większość zarzutów kierowanych w stronę zagranicznych sieci handlowych działających w Polsce nie znajduje pokrycia w faktach. Rzeczywiste patologie, potwierdzone danymi statystycznymi i kontrolami odpowiednich organów państwowych, zamykają się w łamaniu praw pracowniczych, przedmiotowym traktowaniu pracowników, trudnościach w założeniu związków zawodowych, narzucaniu producentom długich terminów płatności i obarczaniu ich kosztami działań promocyjnych. Sklepy wielkopowierzchniowe i dyskonty stały się dyżurnym tematem każdej kampanii politycznej oraz przedmiotem negatywnych działań politycznych i administracyjnoprawnych. Walcząc z zagranicznymi sieciami handlowymi, kilka razy próbowano ograniczyć handel w niedzielę, wprowadzić dodatkowe podatki czy też zapewnić polonizację towarów sprzedawanych przez zagraniczne sieci. Część z tych postulatów została zrealizowana.

Polska jest jednym z niewielu państw, które nie posiada długofalowej polityki rozwoju handlu. Kwestią dyskusyjną pozostaje możliwość konceptualizacji spójnej i jednolitej wizji polityczno-gospodarczej na szczeblu państwa. W badaniach wykazano, że kształtowanie rozwoju handlu – w tym działalności zagranicznych sieci handlowych – będzie w coraz większym stopniu domeną polityki regionalnej lub lokalnej. Zaproponowano model, w którym polityka państwa skupia się na konstruowaniu prawnych i finansowych instrumentów wyrównujących warunki działania podmiotów rodzimych i zagranicznych. Z kolei kwestie lokalizacji hipermarketów powinny być rozstrzygane na poziomie polityki lokalnej.

Kontynuacja badań nad kontrowersyjnymi obszarami aktywności inwestorów zagranicznych pozwoliła na wysublimowanie **realnych zagrożeń**. W pracach [9] i [15] udowodniono, że nierzetelne i nieuczciwe kształtowanie kosztów działalności przez niektórych inwestorów zagranicznych, polegające na stosowaniu cen transferowych oraz innych, celowych działaniach minimalizujących zyski można zaliczyć do najpoważniejszych patologii związanych z działalnością obcych podmiotów w Polsce. Nielegalne wyprowadzanie zysków z polskich spółek-córek polega najczęściej na obciążaniu spółek-córek nadmiernymi kosztami prac badawczo-rozwojowych, zawyżaniu opłat licencyjnych i tzw. transakcjach pozornych. Badania dowiodły jednocześnie, że większość polskich spółek-córek jest podporządkowana wobec spółek-matek w zakresie polityki podatkowej służącej optymalizacji podatkowej w skali międzynarodowej.

Percepcja klimatu inwestycyjnego przez inwestorów zagranicznych znajduje swoje przełożenie w kreowaniu przez te podmioty wizerunku Polski na arenie międzynarodowej. Inwestor, który jest zadowolony ze współpracy z lokalnymi partnerami, urzędami administracji publicznej, dostrzegający stabilność i merytoryczną głębię polityki państwa wobec BIZ, przychylny stosunek społeczeństwa, wyważone stanowisko decydentów politycznych - promuje Polskę jako dobre miejsce do robienia interesów. Inwestor zniechęcony nieprzewidywalnością klimatu prawnego, z negatywnymi ocenami nieprzejrzystości reguł rządzących gospodarką, doświadczony ksenofobicznymi działaniami polityków ograniczy lub wycofuje się z inwestycji w Polsce. Będzie je również odradzał swoim partnerom biznesowym. Teza o istotnej roli inwestorów zagranicznych w budowaniu międzynarodowego wizerunku państwa jest uniwersalna geograficznie, na co wskazano w pracy [22].

Kreowany przez opinie inwestorów zagranicznych wizerunek i branding państwa na arenie międzynarodowej jest szczególnie istotny przy pozyskiwaniu nowoczesnych inwestycji zagranicznych typu usługowego. W założeniach badawczych przyjęto, że **offshoring usług wymaga specjalnej polityki i odrębnych instrumentów wsparcia**. Pogląd ten został zweryfikowany w pracach [18], [21] i w szczególności w [28].

Usługi w ostatnich dwóch dekadach stały się przedmiotem handlu (*become tradeable*). BIZ kreują związki pomiędzy rynkami wschodzącymi, a globalnymi usługowymi łańcuchami wartości (*global value chains*). Offshoring jest instrumentem ograniczania kosztów przy zachowaniu wysokiej jakości świadczonych przez korporacje transnarodowe usług. Stanowi ważny przejaw globalnego zwrotu w działalności wytwórczej, prowadzącego do nowego międzynarodowego podziału pracy w sferze wytwarzania usług. Offshoring usług wymaga specjalnej polityki i odrębnych instrumentów wsparcia ze strony państwa i władz lokalnych [26].

W pracy [30] udowodniono, iż offshoring wpływa korzystnie na gospodarkę UE postrzeganą w sposób holistyczny, aczkolwiek może negatywnie oddziaływać na pewne jej segmenty. Do „zwycięzców offshoringu” zaliczono trzy grupy: firmy zaangażowane w offshoring (obniżka kosztów, podniesienie konkurencyjności), państwa w nim uczestniczące (korzyści z generowania miejsc pracy, przyciągania inwestycji, przepływu technologii i umiejętności) oraz konsumentów towarów i usług podlegających offshoringowi (głównie ze względu na obniżki cen). W dalszej kolejności zdefiniowano pojęcie offshoringu. Zgodnie z nomenklaturą UE dokonano konwergencji semantycznej offshoringu i pojęcia delokalizacji, która polega na podziale procesu produkcji na części składowe wykonywane w różnych lokalizacjach, a w tym również zagranicą (fragmentacja produkcji). Określono genezę, rozwój, siatkę terminologiczną, rodzaje i klasyfikacje offshoringu. Ważną rolę odegrało zdefiniowanie przyczyn i spodziewanych kierunków ekspansji tej formy umiędzynarodowienia usług. W oparciu o statystyki handlu zagranicznego Eurostatu i UNCTAD określono skale offshoringu w UE oraz dokonano bilansu kosztów i korzyści wynikających dla danej gospodarki z delokalizacji. Odnosząc problem bezpośrednio do polityki państw członkowskich, scharakteryzowano bariery rozwojowe offshoringu. Badaniu poddano również kontrowersje związane z delokalizacją i narzędzia stosowane przez państwa w celu przyciągnięcia tej formy inwestycji. W toku badań osobną część refleksji naukowej poświęcono miejscu Polski w rankingach atrakcyjności dla offshoringu [25] i [29].

Jak już podkreślono wyżej, polityka państwa wobec inwestycji zagranicznych realizowana jest również na płaszczyźnie międzynarodowej. Celem prac [18] i [19] było przedstawienie relacji pomiędzy procesami globalizacji, a kształtowaniem się światowych, regionalnych i dwustronnych reguł inwestowania zagranicznego. W badaniach scharakteryzowano najważniejsze aspekty wpływu globalizacji na proces budowy porozumień dotyczących inwestycji zagranicznych. Wskazano najistotniejsze kontrowersje, które wystąpiły podczas rokowań oraz rozważono możliwe perspektywy dla procesu negocjacji w ramach WTO i OECD. Wykazano, że największym wyzwaniem dla polityki państwa (na poziomie dwustronnym, regionalnym, jak i wielostronnym) jest osiągnięcie równowagi pomiędzy potencjalnym wpływem porozumień inwestycyjnych na wzrost BIZ, a własną zdolnością do prowadzenia prorozwojowej, samodzielnej polityki inwestycyjnej.

Państwo i jego polityka wobec BIZ zostały umiejscowione w triadzie głównych aktorów porozumień inwestycyjnych. Każdej ze stron zakreślono optimum działań: państwa powinny stworzyć transparentny, stabilny i przewidywalny system środków i działań służących przyciąganiu BIZ; organizacje międzynarodowe (WTO, OECD) w swoim dążeniu do stworzenia światowego układu o inwestycjach zagranicznych muszą w szerszym stopniu uwzględniać prorozwojowy charakter polityki wewnętrznej krajów przyjmujących; i wreszcie korporacje międzynarodowe winny działać na rynkach zagranicznych w sposób nie budzący kontrowersji. Prorozwojowy wymiar ich inwestycji można osiągnąć poprzez dobrowolne tworzenie wewnętrznych kodeksów etyki działań biznesowych lub w ramach szerokiego układu czy porozumienia międzynarodowego.

Analiza przepływów BIZ w wymiarze krajowym i międzynarodowym została uzupełniona badaniem **polityki władz lokalnych i regionalnych** wobec inwestorów zagranicznych. Badania przeprowadzone w pracach [16], [20] i [27] dowiodły pozytywnego wpływu BIZ w Wielkopolsce na gospodarkę regionu. Spółki z udziałem zagranicznym, w porównaniu do pozostałych podmiotów, charakteryzuje dwukrotnie wyższa wydajność pracy i prawie trzykrotnie większa skłonność eksportowa. Udowodniono ponadto, że podmioty zagraniczne cechuje ponadto znacznie lepsza kondycja finansowa oraz dodatnie wskaźniki rentowności. Zakreślając perspektywę dla napływu BIZ do Wielkopolski dowiedziono, że posiadane atuty sytuują Wielkopolskę w roli idealnego miejsca dla lokalizacji offshoringu, szczególnie pochodzącego z Niemiec.

W części badań skupiono się na **studiach sektorowych**. Sektorowa polityka państwa wobec BIZ została przedstawiona na przykładzie branży handlowej [3], [5] i [8]. Ujęcie branżowe zostało również zastosowane w badaniach sektora rolno-spożywczego [1]. Analiza danych nt. sprzedaży cudzoziemcom nieruchomości rolnych obaliła mit o masowym wykupie ziemi przez obcy kapitał. Nośne wśród niektórych grup społeczno-zawodowych, w tym także rolników, hasła wyprzedawania za bezcen polskiej ziemi nie znalazły potwierdzenia podczas analizy statystycznej. Z drugiej strony podkreślono, że znaczne dysproporcje cen ziemi w Polsce i krajach Unii stawiają gorzej zarabiających rodzimych inwestorów w trudniejszym położeniu oraz podnoszą groźbę nadmiernego wykupu najbardziej atrakcyjnych terenów rolnych, rekreacyjnych, o dużych walorach krajobrazowych. Praca [1] dowiodła, że znaczna część polskiej opinii publicznej jest w szczególny sposób uciążliwa na postępujący proces przejmowania (zakupu i dzierżawy) ziemi przez podmioty z udziałem zagranicznym (głównie pochodzenia niemieckiego). Można mówić o barierze natury psychologicznej, u podłoża której leżą wciąż silne reminiscencje historyczne związane z walką w obronie ziemi ojczystej.

Bibliografia:

- Buckley A. (2002), *Inwestycje zagraniczne. Składniki wartości i ocena*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Budnikowski A. (2006), *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
- Calvet A. (1981), *A Synthesis of Foreign Direct Investment Theories and Theories of Multinational Firm*, „Journal of International Business Studies”, Spring-Summer.
- Dunning J. H. (1981), *International Production and the Multinational Enterprise*, London.
- Froot K., Stein J.C. (1991), *Exchange Rates and Foreign Direct Investment: An Imperfect Capital Markets Approach*, „Quarterly Journal of Economics”, November.
- Howell LD (1992), *Political Risk and Political Loss for Foreign Investment*, „The International Executive”, November/December, No. 34 (6).
- IMF (2001), *Definition Of Foreign Direct Investment (FDI) Terms*, IMF Committee on Balance of Payments Statistics and OECD Workshop on International Investment Statistics Direct Investment Technical Expert Group (DITEG), Washington, DC.
- Jaspersen F.Z., Aylward A.H., Sumlinski M. (1996), *Trends in Private Investment in Developing Countries*, „IFC Discussion Paper”, No. 28.
- Nehrt L.C. (1970), *The Political Climate for Private Foreign Investment*, New York-Boston-Washington.
- OECD (2008), *Benchmark Definition of Foreign Direct Investment*, Fourth Edition, Paris.
- Posner M.V. (1961), *International Trade and Technical Change*, „Oxford Economic Papers”, October.
- Puślecki Z.W. (2013), *International Business Theory and International Economy*, Lambert Academic Publishing, Saarbrücken.
- Robock S. (1971), *Political Risk: Identification and Assessment*, „Columbia Journal of World Business”, August.
- Rugmann A.M. (1996), *Internalization is Still a General Theory of Foreign Direct Investment*, [in:] *The Theory of Multinational Enterprises*, vol. I, (ed.) A. M. Rugmann, Cheltenham.
- Stehn J. (1992), *Ausländische Direktinvestitionen in Industrieländern*, „Kieler Studien” nr 245.
- Stępniaak A. (1996), *Integracja regionalna i transfer kapitału. Inwestycje bezpośrednie w aspekcie klimatu inwestycyjnego w Unii Europejskiej*, Gdańsk.

5. OMÓWIENIE POZOSTAŁYCH OSIĄGNIĘĆ NAUKOWO - BADAWCZYCH (ARTYSTYCZNYCH)

5.1. Pozostałe obszary zainteresowań naukowych i osiągnięcia w tym zakresie

Poza przedstawionym w pkt. 4 osiągnięciem naukowym opublikowałem łącznie 33 pozycje naukowe, w tym:

- 2 prace zbiorowe pod redakcją naukową;
- 1 pracę zbiorową pod współredakcją naukową;
- 18 artykułów w pracach zbiorowych;
- 6 artykułów w czasopismach naukowych;
- 1 recenzję;

- 1 ekspertyzę;
- 2 skrypty metodyczne;
- 2 skrypty dydaktyczne.

Pierwszy obszar moich zainteresowań badawczych koresponduje z tematyką głównego osiągnięcia naukowego i obejmuje studia nad wybranymi problemami związanymi ze wstąpieniem Polski do Unii Europejskiej, jak i samym funkcjonowaniem UE. Wyspecyfikowane do analizy problemy badawcze mieściły się w szerokiej optyce głównego osiągnięcia naukowego i obejmowały takie zagadnienia związane z klimatem inwestycyjnym, jak m.in. migracje ekonomiczne, politykę rolną, politykę edukacyjną oraz budowę społeczeństwa informacyjnego. W tym obszarze opublikowałem m.in.:

1. *Sekwencja liberalizacji rynku pracy Unii Europejskiej w kontekście prognozowanych migracji ekonomicznych z Polski*, Instytut Koniunktur i Cen Handlu Zagranicznego, UKIE, Warszawa, „Wspólnoty Europejskie” 2002, nr 2, s. 37-42.
2. *Migracje ekonomiczne w perspektywie wstąpienia Polski do Unii Europejskiej*, Uniwersytet Warszawski, Instytut Nauk Politycznych, „Przegląd Europejski” 2002, nr 1, s. 106-134.
3. *Uwarunkowania i prognozy migracji zarobkowych Polaków*, [w:] *Europa – Polska – Migracja*, pod red. S. Wojciechowskiego i R. Fiedlera, Biblioteka „Spraw Narodowościowych”, Poznań 2003, s. 87-106.
4. *Programy wspólnej polityki edukacyjnej Unii Europejskiej*, [w:] *Polska w Unii Europejskiej*, pod red. J. Andrykiewicza i Cz. Osękowskiego, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra 2003, s. 91-107.
5. *Uwarunkowania rozwojowe rynku mleka w Polsce w obliczu wstąpienia do Unii Europejskiej*, [w:] *Rolnictwo polskie we wspólnej polityce rolnej Unii Europejskiej*, pod red. Z.W. Puśleckiego i M. Walkowskiego, Wydawnictwo Naukowe INPiD UAM, Poznań 2004, s. 99-114.
6. *Ku społeczeństwu informacyjnemu. Wspólna polityka edukacyjna Unii Europejskiej i jej programy*, [w:] *Europa w nowych granicach czy Europa bez granic?*, pod red. Z. Drozdowicza, Wydawnictwo Humaniora, Poznań 2004, s. 219-236.
7. *Spółeczeństwo informacyjne w Unii Europejskiej: idea, założenia, realizacja*, [w:] *Europejskie dylematy i wyzwania*, pod red. S. Wojciechowskiego, Wydawnictwo Naukowe INPiD UAM, Poznań 2004, s. 47-63.

Drugi kierunek prowadzonych badań jest związany z zainteresowaniami naukowymi obejmującymi problematykę szeroko rozumianych praw człowieka. Ten zakres aktywności naukowej koresponduje z prowadzonymi przeze mnie od 15 lat wykładami z praw człowieka i działalnością dla organizacji broniących swobód obywatelskich (AI, HRW i in.) Znalazły one odzwierciedlenie w następujących pozycjach wydawniczych:

1. *Der verfassungsmäßige Schutz der Menschenrechte in Mitteleuropa*, [w:] *Mitteleuropäische Orientierungen der 90er Jahre*, (Hrsg.) K. Glass, Z.W. Puślecki, Gesellschaft für Mitteleuropäische Studien Verlag, Wien 2000, s. 191-204.
2. *Recenzja książki Ann Kent: Between Freedom and Subsistence: China and Human Rights. Hong Kong; Oxford University Press, 1995*, „Przegląd Politologiczny” 2000, nr 1-2, s. 125-128.
3. *Ochrona praw i wolności człowieka w Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 roku*, [w:] *Polska w XX wieku. Politologiczna charakterystyka dokonań i perspektyw rozwoju*, pod red. R. Kmiecika, Wydawnictwo Naukowe INPiD UAM, Poznań 2000, s. 211-226.
4. *Prawa obywatelskie w konstytucjach z 1952 r. i 1997 r. Analiza porównawcza*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2001, z. III, s. 31-48.
5. *Ustawa francuska o laickości*, „Humaniora. Biuletyn” 2005, nr 17, s. 9-11.
6. *Francuska „ustawa o laickości”. Geneza i motywy wprowadzenia*, [w:] *Europa wspólnych wartości, tom 2*, pod red. Z. Drozdowicza, Wydawnictwo Humaniora, Poznań 2005, s. 123-138.
7. *Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej*, [w:] *Unia Europejska po Traktacie ustanawiającym Konstytucję dla Europy*, pod red. Z. Czachóra, Wydawnictwo Naukowe INPiD UAM, Poznań 2006, s. 53-61.
8. *Rozważania na podstawie francuskiego zakazu noszenia symboli manifestujących przynależność religijną*, [w:] *Diritto alla vita e qualita della vita nel Europa multiculturale*, pod red. G. Dammacco, B. Sitka, M. Sitek, J.J. Szczerbowskiego, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Bari - Olsztyn 2007, s. 326-342.
9. *Indywidualizm versus kolektywizm. Percepcja generacji praw człowieka we współczesnym świecie*, [w:] *Plemię, państwo, demokracja*, pod red. R. Vorbricha, Prace Komitetu Nauk Etnologicznych Polskiej Akademii Nauk nr 14, Biblioteka Telgte, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2007, s. 27-41. Współautor razem z H. Nowakowskim. Swój udział szacuję na 50%.
10. *Prawo do życia*, [w:] *Prawa człowieka. Wybrane zagadnienia i problemy*, pod red. L. Koba i W. Waclawczyka, Wydawnictwo Wolters Kluwer Business, Warszawa 2009, s. 167-187.

Część tekstów z tego obszaru zainteresowań związanych jest z polityką pamięci i rozliczaniem trudnej przeszłości. Warto tu wymienić poniższe publikacje:

1. *Pomiędzy nawiązaniem a zapomnieniem: swobody obywatelskie w konstytucji z 1997 r.*, [w:] *Pamięć i zapomnienie w Europie przełomu wieków*, pod red. nauk. Z. Drozdowicza, Wydawnictwo Humaniora, Poznań 2001, s. 281-297.

2. *Sprawiedliwość czy zapomnienie? O próbie rozliczenia totalitarnej przeszłości w Chile*, [w:] *Totalitaryzm – przeszłość czy realne zagrożenie?*, pod red. R. Fiedlera i S. Wojciechowskiego, Wydawnictwo Naukowe INPiD UAM, Poznań 2002, s. 117-126.
3. *Odpowiedzialność przywódców wschodnioniemieckich za śmierć uciekinierów z NRD* „Przegląd Zachodni” 2006, nr 2 (319), s. 211-223. Współautor razem z M. Mardas. Swój udział szacuję na 50%.
4. *Historia i (nie)pamięć. O próbie rozliczenia dyktatury w Chile*, „Przegląd Zachodni” 2007, nr 1 (322), s. 99-111.

Trzeci obszar aktywności publikacyjnej wynika z grantu Komitetu Badań Naukowych, który prowadziłem w latach 2004-2008 wspólnie z prof. zw. dr. hab. Włodzimierzem Malendowskim. Efektem realizacji projektu były 3 prace zbiorowe - 1 pod moją redakcją i 2 pod współredakcją. Szczególnym osiągnięciem jest publikacja wyników badań empirycznych przeprowadzonych wspólnie z Ośrodkiem Badania Opinii Publicznej. Ankietyzacja objęła reprezentatywną próbę ogółu Polaków oraz tzw. klientów bezpośrednich Policji, w tym m.in. świadków i pokrzywdzonych. Porównanie opinii obu grup respondentów nt. jakości pracy Policji stanowiło absolutne novum w polskiej nauce o bezpieczeństwie. Inkryminowany pomysł badawczy był w kolejnych latach wielokrotnie wykorzystywany przez Komendę Główną Policji.

1. *Policja w Polsce. Stan obecny i perspektywy* (red. razem z W. Ciepielą), tom I, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2007, ss. 421.
2. *Policja w Polsce. Stan obecny i perspektywy* (red. razem z W. Ciepielą), tom II, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2007, ss. 352.
3. *Policja a samorząd. Kształtowanie bezpieczeństwa lokalnego* (red.), Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2007, ss. 284.
4. *Społeczna percepcja jakości pracy Policji oraz koncepcji „zero tolerancji”. Wyniki badań opinii społecznej oraz klientów bezpośrednich Policji*, [w:] *Policja w Polsce. Stan obecny i perspektywy*, pod red. A. Szymaniaka i W. Ciepeli, tom I, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2007, s. 313-350.

W ramach pasji dydaktycznej przygotowałem i udostępniłem w formie materiału powielonego 2 skrypty metodyczne i 2 skrypty dydaktyczne. Ten okres mojej aktywności twórczej obejmuje lata 2012-2015. Dwa pierwsze skrypty zostały opracowane na potrzeby pracy promotorów prac licencjackich i magisterskich. Korzystają z nich również seminarzyści przygotowujący prace dyplomowe w oparciu o przypisy harwardzkie. Skrypty dydaktyczne służą z kolei studentom uczęszczającym na ćwiczenia i warsztaty z „Przedsiębiorczości” i „Soft skills”. Działalność dydaktyczna i ekspercka w obszarze przedsiębiorczości zaowocowała ponadto udziałem w przygotowaniu pracy zbiorowej poświęconej temu

zagadnieniu oraz opracowaniem ekspertyzy dla Starostwa Powiatowego w Kościanie, na podstawie której utworzono Ośrodek Wspierania Przedsiębiorczości.

1. *Przedsiębiorczość. Praktyczne aspekty podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej. Skrypt dydaktyczny dla studentów*, Poznań 2012 (materiał powielony; publikacja elektroniczna).
2. *Umiejętności interpersonalne i pracy w grupie. Skrypt dydaktyczny dla studentów*, Poznań 2012 (materiał powielony; publikacja elektroniczna).
3. *Metodyka prowadzenia seminariów dyplomowych. Skrypt metodyczny dla promotorów*, Poznań 2014 (materiał powielony; publikacja elektroniczna).
4. *Przypisy harwardzkie i bibliografia załącznikowa. Skrypt metodyczny dla promotorów i studentów*, Poznań 2015 (materiał powielony; publikacja elektroniczna).
5. *Zarządzanie zasobami ludzkimi*, [w:] *Przewodnik po przedsiębiorczości*, Poznański Park Naukowo-Technologiczny, inQbator, Poznań 2011, s. 58-59.
6. Ekspertyza *Ośrodek Wspierania Małych i Średnich Przedsiębiorstw: statut, cele, zadania i sposoby finansowania*, Kościan-Poznań 2001.

Dodatkowo jestem autorem kilku prac, które nie wpisują się w przedstawione powyżej obszary badawcze. Pełna lista publikacji została zawarta w załączniku nr 3.

W omawianym okresie wziąłem udział w 48 konferencjach naukowych wygłaszając referaty lub biorąc aktywny udział w dyskusji. W większości przypadków wymiernym rezultatem uczestnictwa w konferencjach były publikacje naukowe. Szczegółowy wykaz aktywności konferencyjnej znajduje się w załączniku nr 5.

Jestem członkiem stowarzyszeń naukowych: International Political Science Association (IPSA) i Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych. Zasiadam również w Radzie Programowej Ośrodka Badań i Edukacji Europejskiej.

W ostatnich latach zrealizowałem 3 stypendia zagraniczne w ramach programu LLP-Erasmus - na University of Akureyri (Islandia, 2012 rok), Universitat de Barcelona (Hiszpania, 2013) i na Uniwersytecie w Hradec Kralowe w Czechach (2014). Wykonując zadania w granicy pt. „Strategia Unii Europejskiej dla wzrostu konkurencyjności globalnej” zrealizowałem wyjazd badawczy do Azji Południowo-Wschodniej (Singapur, Wietnam, Malesja i Tajlandia; 2011).

5.2. Projekty i granty

W przedstawianym okresie uczestniczyłem w 13 grantach finansowanych przez Narodowe Centrum Nauki, Narodowe Centrum Badań i Rozwoju, Ministerstwo Szkolnictwa

Wyższego i Nauki i Komitet Badań Naukowych. Jeden grant został sfinansowany przez firmę doradczo-konsultingową Deloitte.

Łączna wartość pozyskanych przeze mnie grantów, których byłem jedynym autorem i kierownikiem wynosi: 4 768 000 zł.

W 6 grantach pełniłem funkcję kierownika, w 1 współkierownika. W charakterze głównego wykonawcy uczestniczyłem w 2 projektach, a wykonawcy w 2. W kolejnych 2 grantach otrzymałem stanowisko członka, a następnie przewodniczącego Rady Programowej/Rady Naukowej projektu. Szczegółowy wykaz grantów wraz z sygnaturami i wartościami dofinansowania znajduje się w załączniku nr 4.

W 2000 roku, w oparciu o grant wydawniczy Komitetu Badań Naukowy, pozyskałem środki na opublikowanie monografii pt. *Kapitał zagraniczny w Polsce. Uwarunkowania napływu i działalności*, Poznań 2001.

Jak już wspominałem, w latach 2004-2008 współkierowałem (razem z prof. W. Malendowskim) grantem KBN pt. *„Percepcja społeczna pracy policji i skuteczności jej działań w kontekście integracji z Unią Europejską”* (nr 1 H02E00726). Konsekwencją udziału w tym przedsięwzięciu były aż 4 publikacje naukowe, w tym 2 prace pod moją redakcją, 1 pod współredakcją i 1 artykuł naukowy.

Efektom mojego udziału w grantie pt. *„Unikatowy Absolwent = Możliwości. Wzrost potencjału dydaktycznego UAM w Poznaniu poprzez proinnowacyjne kształcenie w języku angielskim, interdyscyplinarność, e-learning, inwestycje w kadry”* były 2 autorskie ekspertyzy: *Przygotowanie koncepcji i uruchomienie kierunku studiów prowadzonego w języku angielskim na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM w Poznaniu*, Poznań 2011 (materiał powielony) oraz *Przygotowanie strategii i realizacja zajęć e-learningowych na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM w Poznaniu*, Poznań 2011 (materiał powielony).

W latach 2010-2012 byłem kierownikiem grantu pt. *„Wiedza dla eksperta”* (POKL.04.01.01-00-143/10-0, Poddziałanie 4.1.1 PO KL), którego kwota dofinansowania wynosiła 2,7 mln zł. W ramach grantu przygotowano koncepcję, a następnie wdrożono na UAM w Poznaniu 7 innowacyjnych kierunków studiów podyplomowych.

W opinii autora, system grantowy w Polsce finansuje badania podstawowe (np. granty NCN) i wdrożeniowe (np. wiele grantów NCBR), ale niestety mechanizmy finansowania tylko w marginalnym zakresie obejmują badania stosowane. Grant pt. *„Offshoring, outsourcing i shared services centers. Aktualne trendy i koncepcje wsparcia dla BPO i KPO”* przygotowany w partnerstwie z firmą konsultingową Deloitte traktuję zatem jako szczególny w mojej pracy badawczo-naukowej, bowiem stanowi on udaną próbą przełamania tego impasu i sfinansowania badań stosowanych. Celem grantu było m.in. stworzenie koncepcji wsparcia (w obszarze nowoczesnych usług dla biznesu i usług doradczych) dla firm sektora BPO i KPO. Realizacja grantu stała się platformą współpracy i wymiany informacji pomiędzy naukowcami, osobami zajmującymi się offshoringiem usług od strony doradczej oraz praktykami BPO.

Rezultaty prac badawczych przeprowadzonych w ramach grantu zostały zawarte w pracy zbiorowej pod moją redakcją pt. *Globalizacja usług. Offshoring, outsourcing, shared services centers*, Wydanie I i II, Deloitte, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008. W publikacji uczestniczyli wybitni przedstawiciele świata nauki (m.in. prof. B. Liberska, prof. A. Zorska, prof. J. Misala, prof. Z.W. Puślecki, prof. K. Rybiński, prof. M. Radło oraz prof. Z. Zimny z UNCTAD w Genewie) i biznesu (partnerzy z Deloitte, osoby ze szczebla

zarządczego IBM Business Consulting, Atos Origin, Capgemini i Accenture). Osobną częścią badań była prezentacja marketingu miast w zakresie lokalizacji nowoczesnych inwestycji usługowych (na przykładzie Wrocławia i Łodzi). Grant stanowił nieocenioną promocję osiągnięć polskich naukowców w środowiskach zajmujących się doradczą i wdrożeniową BPO i KPO.

W latach 2009-2012 uczestniczyłem w charakterze głównego wykonawcy w grantie, którego założenia były bezpośrednio związane z przedstawianym do oceny osiągnięciem naukowym („*Strategia Unii Europejskiej dla wzrostu konkurencyjności globalnej*”, nr N N1 16 431937 4319/B/H03/2009/37, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego). Efektem prac badawczych zrealizowanych w Polsce i podczas wizyt studyjnych zagranicą (Singapur, Malezja, Wietnam, Kambodża) była publikacja (wspólnie z Z.W. Puśleckim i K. Kałużną) pt. *Usługi we wzroście konkurencyjności Unii Europejskiej*, Elipsa, Warszawa 2010.

Od 2014 roku jestem członkiem zespołu badawczego kierowanego przez prof. Z.W. Puśleckiego w ramach grantu NCN „*Unia Europejska wobec przyspieszonego rozwoju Chińskiej Republiki Ludowej*” (nr 2013/11/B/HS5/03572, OPUS 6). Również i w tym grantie, prowadzone przeze mnie badania są ściśle związane z tematyką głównego osiągnięcia naukowego. W 2017 roku wyniki badań zostaną opublikowane w monografii poruszającej zagadnienia polityki państwa wobec inwestorów zagranicznych na przykładzie BIZ w specjalnych strefach ekonomicznych w Chinach. W ww. grantie pełnię funkcje głównego wykonawcy.

W 2016 roku przygotowałem 2 wnioski grantowe, które zdobyły dofinansowanie. Pierwszy z nich to finansowany z PO WER projekt pt. „*Wysokiej jakości program stażowy dla studentów WNPiD UAM w Poznaniu*”. Pod względem wartości (3 mln zł) grant jest drugim największym przedsięwzięciem tego typu w Polsce. Z kolei drugi projekt ma charakter naukowy-badawczy i został sfinansowany przez Polsko-Amerykańską Fundację Wolności i Kolegium Europy Wschodniej im. Jana Nowaka-Jeziorańskiego. Zasięg tego międzynarodowego projektu obejmuje Niemcy, Ukrainę i Polskę. W obu grantach pełnię funkcję kierownika.

5.3. Aktywność dydaktyczna

W ramach aktywności dydaktycznej prowadzę zajęcia na kierunkach: *Stosunki międzynarodowe, Politologia, Bezpieczeństwo narodowe, Dziennikarstwo i komunikacja społeczna, Zarządzanie państwem* na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Moje zajęcia obejmują zarówno wykłady, jak ćwiczenia z następujących przedmiotów:

- *Międzynarodowy obrót usługami;*
- *Międzynarodowa ochrona praw człowieka;*
- *Business skills;*
- *Przedsiębiorczość dla doktorantów;*
- *Kształcenie na odległość;*
- *Umiejętności interpersonalne i praca w grupie.*

Od 2001 roku prowadzę seminaria dyplomowe. W omawianym okresie wypromowałem 26 magistrów i ponad 200 licencjatów. W 2011 roku moja seminarzystka, Agnieszka Stanisławska, otrzymała główną nagrodę Ministerstwa Spraw Zagranicznych

w konkursie „Teraz Polska” za pracę pt. „Proces brandingu narodowego. Polska na tle wybranych doświadczeń zagranicznych”.

Na Wydziałowym Studium Doktoranckim prowadzę warsztaty z *Kształcenia na odległość*. W latach 2009-2011 prowadziłem cieszące się dużą frekwencją wykłady ogólnouniwersyteckie z *Przedsiębiorczości* dla doktorantów wszystkich kierunków UAM w Poznaniu.

Moja aktywność dydaktyczna została doceniona zarówno przez studentów, jak i przez władze uczelni. W omawianym okresie otrzymałem 9 nagród Rektora UAM w Poznaniu i łącznie 7 nagród Dziekana WNS/WNPiD UAM w Poznaniu za osiągnięcia w pracy dydaktycznej.

Oprócz zajęć na mojej macierzystej uczelni, od 2013 roku współpracuję dydaktycznie z Wyższą Szkołą Bankową. W 2016 roku zająłem pierwsze miejsce w rankingu i zostałem uhonorowany nagrodą dla najlepszego wykładowcy tej uczelni.

W 2014 roku zostałem promotorem pomocniczym w przewodzie doktorskim mgr. Andrzeja Gładiego, pt. „*Polityczno-ekonomiczne podłoże konfliktu zbrojnego w regionie Donbasu po odzyskaniu niepodległości przez Ukrainę*”.

5.4. Aktywność organizacyjna

Poniżej przedstawiam pełnione przeze mnie funkcje i najważniejsze działania na rzecz organizacji dydaktyki i nauki:

- **Prodziekan ds. studenckich**

W 2008 roku zostałem zaproponowany przez Dziekana WNPiD UAM w Poznaniu prof. Tadeusza Wallasa na stanowisko Prodziekana ds. studenckich. Grono elektorów zaaprobowało ten wybór. Funkcję pełniłem przez dwie pełne kadencje. W zakresie swoich obowiązków podejmowałem decyzje w sprawach studenckich wynikających z Regulaminu Studiów UAM w Poznaniu, w tym decyzje dot. egzaminów komisyjnych, skreślenia z listy studentów, urlopów dziekańskich, zmian kierunku/specjalności studiów, wpisów warunkowych, zaliczenia semestru/roku studiów, powtarzania przedmiotu/semestru/roku, indywidualnej organizacji studiów (IOS), spraw dyscyplinarnych.

Brałem udział w organizacji procesu rekrutacji na studia I i II stopnia. Zapewniałem informacje i szkolenia dla studentów I roku. Prowadziłem Drzwi Otwarte dla kandydatów na studia. Współpracowałem z Prodziekanem ds. zagranicznych w zakresie internacjonalizacji studiów.

Nadzorowałem prawidłowe funkcjonowanie wydziałowego systemu zarządzania jakością kształcenia. Przygotowałem *Regulamin praktyk* dla studentów WNPiD oraz dokumenty niezbędne do zaliczenia praktyk. Sprawowałem nadzór nad procesem wyboru promotorów. Brałem udział w ponad 4000 egzaminach licencjackich/magisterskich na studiach I/II stopnia w roli przewodniczącego komisji.

Sprawowałem opiekę nad działalnością samorządu studenckiego. Zainicjowałem dziesiątki działań w obszarze studenckiego ruchu sportowego i kulturalnego. Nadzorowałem przebieg dwóch Wielkich Gal WNPiD, na których wybrano najlepszych dydaktyków Wydziału.

- **Przewodniczący Wydziałowego Zespołu ds. Oceny Jakości Kształcenia (WZOJK)**

Od 2009 roku pełnię kluczową dla organizacji procesu dydaktycznego funkcję Przewodniczącego WZOJK. Do moich zadań należy przygotowywanie corocznych rekomendacji WZOJK dotyczących doskonalenia jakości kształcenia, koordynowanie wydziałowego systemu oceny zajęć dydaktycznych przez studentów, monitorowanie wprowadzania rekomendacji Rady ds. Jakości Kształcenia. Przygotowywałem 4 raporty dot. oceny jakości kształcenia na Wydziale, 8 rekomendacji WZOJK oraz 8 informacji dla Rady Wydziału w tym zakresie.

Opracowałem kwestionariusz ankiety oceniającej jakość zajęć prowadzonych na WNPiD. W 2009 roku wprowadziłem elektroniczną ankietyzację zajęć powiązaną ze systemem USOS. Przygotowałem również kwestionariusz i założenia metodyczne systemu monitoringu losów absolwentów.

- **Przewodniczący Wydziałowej Komisji ds. Potwierdzania Efektów Uczenia**

Od 2015 roku odpowiadam za przebieg i procedurę ubiegania się o potwierdzenie efektów uczenia się na WNPiD UAM w Poznaniu.

- **Egzaminator**

W 2002 roku złożyłem egzaminy na funkcję egzaminatora Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Poznaniu (wpis do ewidencji nr 635200396). Posiadam uprawnienia do sprawdzania i oceny prac maturalnych w zakresie wiedzy o społeczeństwie.

- **Pełnomocnik Dziekana WNS/WNPiD UAM ds. Pomocy materialnej**

Od 2002 roku zarządzam całością pomocy materialnej (stypendia socjalne, stypendia Rektora, domy studenckie, zapomogi) dla 4 tysięcy studentów WNPiD UAM. Miesięczny budżet na ww. przedsięwzięcia to ponad 150 tys. zł.

- **Członkostwo w gremiach zajmujących się organizowaniem dydaktyki i nauki**

Zasiadam w licznych gremiach zajmujących się organizowaniem procesu dydaktycznego i nauki. Jestem członkiem m.in.:

- Komisji Rektorskiej ds. Współpracy z Gospodarką (od 2008 roku);
- Komisji Rektorskiej ds. Studiów Stacjonarnych (od 2008 roku);
- Komisji Rektorskiej ds. Studiów Niestacjonarnych (od 2008 roku);
- Rady Programowej Międzyobszarowych Indywidualnych Studiów Humanistycznych i Społecznych - MISH (od 2008 roku);
- Rady Programowej Ośrodka Badań i Edukacji Europejskiej (od 2013 roku);
- Rady Rektora UAM ds. e-learningu (od 2008 roku);
- Rady Programowej Poznańsko-Kilońskich studiów *Polacy i Niemcy w Europie* (od 2012 roku);
- Kapituły Fundacji Universitatis Posnaniensis (od 2012 roku);
- Lokalnego Komitetu Organizacyjnego 24th World Congress of Political Science International Political Science Association - IPSA (2016).

- **Opracowanie koncepcji i wdrożenie elektronicznego indeksu na WNPiD**

W 2010 roku zostałem powołany przez JM Rektora UAM w Poznaniu na funkcję Pełnomocnika ds. wdrożenia elektronicznego indeksu. Przygotowałem założenia

funkcjonowania elektronicznego dokumentowania wyników studiów. Przeprowadziłem kilkanaście spotkań roboczych zespołu wdrażającego elektroniczny indeks.

Mój macierzysty Wydział był pierwszą jednostką, w której zrezygnowano z tradycyjnego indeksu i zastąpiono go indeksem elektronicznym. Obecnie w systemie elektronicznego indeksu znajdują się wszystkie wydziały i kolegia UAM w Poznaniu. Z elektronicznego indeksu korzysta 50 tys. studentów, ponad 5 tys. wykładowców i administracja Uczelni.

- **Opracowanie koncepcji i wdrożenie Archiwum Prac Dyplomowych (APD)**

W 2011 roku JM Rektor powierzył mi zadanie wprowadzenia Archiwum Prac Dyplomowych. W ramach pełnionej funkcji Pełnomocnika ds. wdrożenia APD przygotowałem (wspólnie z mgr. Sz. Garbarkiem) dwie instrukcje obsługi APD - dla wykładowców i dla studentów, przeprowadziłem 6 warsztatów dla pracowników naukowych nt. korzystania z APD oraz szereg akcji informacyjnych wśród studentów.

Ponownie WNPiD był pierwszym Wydziałem, na którym elektroniczny system archiwizacji prac dyplomowych oraz recenzji on-line zaczął funkcjonować w praktyce. Obecnie z systemu korzystają wszystkie pozostałe wydziały oraz wszyscy studenci i promotorzy na UAM w Poznaniu.

- **Opracowanie koncepcji i wdrożenie systemu elektronicznych podań**

W 2012 roku rozpocząłem prace nad umożliwieniem studentom składania podań drogą elektroniczną. Stworzony system został oparty na wykorzystaniu wybranych aktywności USOSa i od 2012 roku z powodzeniem jest stosowany na WNPiD. System ogranicza czas i koszty funkcjonowania Wydziału. Zbiera również znakomite opinie wśród studentów.

- **Wdrożenie systemu oceny nakładu pracy studenta w USOSie**

W latach 2012-2013 przeprowadziłem na grupie 100 studentów półroczne testy systemu ewidencjonowania oceny nakładu pracy studenta w USOSie.

- **Wdrożenie systemu antyplagiatowego na WNPiD UAM w Poznaniu**

W latach 2012-2015 odpowiadałem za funkcjonowanie w mojej macierzystej jednostce systemu antyplagiatowego opartego na programie plagiat.pl. W 2015 roku plagiat.pl został zastąpiony przez Otwarty System Antyplagiatowy OSA. W ramach obowiązków przeprowadziłem 8 warsztatów mających na celu przybliżenie procedury korzystania z obu systemów.

- **Przeprowadzenie warsztatów metodycznych i spotkań informacyjnych dla promotorów prac dyplomowych**

W latach 2008-2016 przeprowadziłem ponad 40 warsztatów i spotkań dla samodzielnych pracowników nauki, adiunktów, wykładowców i doktorantów. Warsztaty dotyczyły tematów związanych z: metodyką seminariów dyplomowych na poziomie licencjackim i magisterskim, przypisami harwardzkimi i bibliografią załącznikową, prowadzeniem zajęć przez doktorantów, obsługą systemu APD i funkcjonowaniem systemu antyplagiatowego.

- **Budowa i obsługa wydziałowego systemu e-learningu**

Od 2010 roku tworzę na WNPiD wydziałowy system e-learningu. Wykonałem w tym zakresie następujące działania: przygotowałem strategię rozwoju e-learningu na WNPiD,

opracowałem formułę sylabusu zajęć e-learningowych, conceptualizowałem i prowadziłem prace wydziałowego zespołu ds. e-learningu, których efektem było uruchomienie 12 kursów e-learningowych.

W 2016 roku byłem koordynatorem uczelnianego zespołu, który przygotował koncepcję, zrealizował oraz przeprowadził ewaluację kursu pt. *Kształcenie na odległość. Prowadzenie zajęć dydaktycznych na platformie Moodle*. W kursie wzięli udział pracownicy dydaktyczni i doktoranci Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Projekt obejmował następujące bloki tematyczne: własność intelektualna w zajęciach typu distance learning, planowanie procesu dydaktycznego na platformie Moodle, funkcjonalności platformy Moodle, LMS - czyli zarządzanie procesem nauczania z wykorzystaniem narzędzi platformy Moodle i Moodle support.

- **Opracowanie Informatora dla studentów I roku**

W 2009 roku wspólnie z dr. Tomaszem Brańką przygotowałem i udostępniłem studentom drogą elektroniczną Informator dla studenta I roku. Informator zawiera najważniejsze informacje dotyczące funkcjonowania Wydziału, sesji, pomocy materialnej, Erasmusa i innych programów wyjazdowych, etc. Informator jest corocznie aktualizowany.

- **Metodyka zarządzania projektami**

Profesjonalizując swoje kompetencje projektowe zdobyłem dwa najbardziej liczące się w świecie certyfikaty metodyk zarządzania projektami: Prince2 Foundation (Certificate No. 02906826-01-HXLR) i TenStep Project Manager Certification (Certificate No. Fn-14002).

- **Akademicka Szkoła Liderów**

Od 2014 roku uczestniczę w Akademickiej Szkole Liderów, której celem jest wykreowanie elit samorządu studenckiego na uczelniach wyższych w Poznaniu. Raz do roku współorganizuję obóz szkoleniowy dla wyselekcjonowanych studentów. W ramach projektu przeprowadzam również szkolenia dla samorządu studenckiego z obszaru umiejętności miękkich i wykłady problemowe, np. podczas poznańskich Juwenaliów.

- **Ekspert Education and Accreditation Program European Funds Advisor**

Od 12 lat jestem ekspertem przy Instytucie Konsultantów Europejskich. Posiadam akredytację najwyższego IV stopnia.

- **Projekt pt. Strategiczna współpraca Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu z KKS Lechem Poznań**

W 2013 roku zostałem koordynatorem projektu współpracy pomiędzy UAM a Lechem Poznań. Podpisana umowa o współpracy umożliwiła podjęcie wspólnych działań przy organizacji konferencji i seminariów naukowych. Ponadto, udrożniła przyjmowanie studentów UAM na praktyki i staże w Lechu Poznań.

- **Projekt pt. Strategiczna współpraca Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu z Komendą Wojewódzką Policji w Poznaniu**

W 2010 roku doprowadziłem do podpisania umowy pomiędzy naszą Alma Mater, a KWP w Poznaniu. Zostałem wyznaczony przez JM Rektora jako przedstawiciel i koordynator działań ze strony UAM. Najważniejsze aspekty umowy dotyczą współpracy eksperymentalnej pomiędzy wyspecjalizowanymi jednostkami KWP (np. laboratorium), a poszczególnymi

Wydziałami UAM (głównie Wydziału Chemii i Wydziału Biologii). Umowa zainicjowała również szereg działań badawczych i szkoleniowych realizowanych wspólnie przez oba podmioty.

- **Projekty związane z utworzeniem nowych specjalności**

W latach 2009-2015 zainicjowałem prace nad powołaniem 6 nowych specjalności na kierunkach prowadzonych na WNPID UAM w Poznaniu. Kierowałem i współkierowałem zespołami, które przygotowywały koncepcje, programy, obsadę i plany następujących specjalności:

- *Dziennikarstwo sportowe i zarządzanie w sporcie* (kierowanie projektem);
- *Zarządzanie zasobami ludzkimi* (kierowanie projektem);
- *Bezpieczeństwo i porządek publiczny* (kierowanie projektem);
- *Zarządzanie komunikacją w biznesie* (współkierowanie projektem razem z dr A. Kaniewską-Sębą);
- *Gospodarka światowa i biznes międzynarodowy* (współkierowanie projektem razem z prof. Z.W. Puśleckim);
- *Specjalność Ameryka Południowa* (projekt, realizowany wspólnie z dr. T. Brańką, znajduje się aktualnie w fazie przygotowywania programu; partnerem merytorycznym projektu jest jeden z najlepszych uniwersytetów Ameryki Łacińskiej - Pontificia Universidad Católica del Perú).

- **Projekt organizacji Światowego Kongresu IPSA w Poznaniu**

Od marca do lipca 2016 roku byłem członkiem Lokalnego Komitetu Organizacyjnego 24th World Congress of Political Science International Political Science Association (IPSA), który odbył się w Poznaniu.

- **Projekty związane z utworzeniem nowych studiów podyplomowych**

W latach 2008-2014 przygotowałem autorskie programy 5 studiów podyplomowych. Obecnie działają 4 studia podyplomowych, których jestem kierownikiem:

- Podyplomowe Studia Coachingu;
- Podyplomowe Studia Zarządzania Zasobami Ludzkimi;
- Podyplomowe Studia Zarządzania Projektami wg Metodyki TenStep;
- Podyplomowe Studia Zamówień Publicznych.

5.5. Popularyzacja nauki

Jestem pomysłodawcą i kierownikiem wykładów otwartych na WNPID UAM w Poznaniu, w ramach których od 2008 roku wygłaszam cyklicznie wystąpienie poświęcone karze śmierci. W wykładach uczestniczą głównie uczniowie klas licealnych z Wielkopolski oraz goście zewnętrzni uczelni. W marcu 2016 roku wystąpiłem z wykładem popularyzującym naukę podczas sympozjum młodych ekonomistów 5 wiodących uczelni ekonomicznych w Polsce (SGH, UEKr, UEW, UEK, UEP) pt. *Mosty Ekonomiczne*.

W 2012 roku brałem udział w przygotowaniu koncepcji debaty oksfordzkiej nt. teorii kary śmierci, którą zorganizowało stowarzyszenie Elsa działające na Wydziale Prawa i Administracji UAM w Poznaniu. W debacie wzięłem udział w charakterze jurora.

Od 2006 roku współpracuję z Uniwersytetem III Wieku w Kościanie, dla którego przygotowałem i przeprowadziłem 11 wykładów. W 2015 i 2016 roku wziąłem udział w wykładach dla Uniwersytetu III Wieku w Tarnowie Podgórnym. Wygłaszałem również wykłady otwarte w liceach i technikach m.in. w Poznaniu, Kościanie, Koninie, Ostrowie Wielkopolskim oraz podczas Festiwalu Nauki.

W latach 2014-2015 przeprowadziłem zajęcia z umiejętności miękkich dla aż 1050 uczniów szkół średnich, w których prowadzone są tzw. klasy policyjne. Celem zajęć była popularyzacja nauki oraz promocja kierunku *Bezpieczeństwo narodowe* prowadzonego na WNPiD.

Pełniąc funkcję wykonawcy w granie NCBR pt. *Geocentrum doskonałości* przeprowadziłem 20 3-dniowych warsztatów z umiejętności miękkich dla studentów Wydziału Nauk Geograficznych i Geologicznych UAM w Poznaniu.

Szczególne miejsce w działalności popularyzującej naukę zajmują zorganizowane przeze mnie spotkania z politykami, dziennikarzami, sportowcami, ekspertami od bezpieczeństwa wewnętrznego i międzynarodowego, ambasadorami, samorządowcami. W omawianym okresie przygotowałem, prowadziłem i moderowałem ponad 100 takich spotkań i dyskusji. Do najciekawszych należały ogólnodostępne spotkania z m.in. Lechem Wałęsą, Aleksandrem Kwaśniewskim, Leszkiem Millerem, Władysławem Bartoszewskim, Jarosławem Gowinem, Andrzejem Lepperem, Markiem Siwcem, Januszem Palikotem, Januszem Korwinem-Mikke, Romanem Polko, Sławomirem Petelickim, Bronisławem Wildsteinem, Rafałem Ziemkiewiczem, Marcinem Mellerem, Jerzym Urbanem, Marcinem Prokopem i Szymonem Hołownią. Nadrzędne założenie debat i spotkań prowadzonych w mojej macierzystej jednostce zawsze opierało się na pluralizmie poglądów oraz tolerancji dla często skrajnie różnych poglądów i postaw. Dlatego też Wydział mogły odwiedzić osoby o tak zróżnicowanej proweniencji politycznej czy światopoglądowej.

W charakterze eksperta udzielałem również komentarzy i wywiadów dla następujących mediów: TVP1, TVP2, TVN, TVN24, TVN BiŚ, Radio Afera, Radio Merkury.

